

Veileder ved tilgjengeliggjøring av data fra offentlig sektor

Dataprioriteringsrådet mai 2026

Offentlig sektor forvalter store mengder data, og deling av disse dataene bidrar til innovasjon, næringsutvikling og økt åpenhet i samfunnet. Samtidig er det et stort potensial for økt deling og bedre tilrettelegging av dataene, slik at de er enkle å finne, vurdere og å ta i bruk. Data fra offentlig sektor må synliggjøres og gjøres tilgjengelig på en slik måte at det er mulig for brukerne å realisere verdien av dem.

Til grunn for datadeling i og fra offentlig sektor generelt ligger de nasjonale prinsippene for deling og bruk av data¹.

Nasjonale prinsipper for deling og bruk av data

1. Data skal åpnes når de kan, og skjermes når de må
2. Data bør være tilgjengelige, gjenfinnbare, mulige å bruke, og kunne sammenstilles med andre data
3. Data skal deles og brukes på en måte som gir verdi for næringslivet, offentlig sektor og samfunnet
4. Data skal deles og brukes slik at grunnleggende rettigheter og friheter respekteres og norske samfunnsverdier bevares

Ordforklaringer og bakgrunn

- Med data fra offentlig sektor mener vi alle typer data virksomheter sitter på.
- Med virksomhet mener vi offentlige organer i statlig og kommunal sektor, samt offentlige foretak.
- Åpne data er allment tilgjengelige data i et åpent format som kan brukes fritt, brukes på nytt og deles av hvem som helst for et hvilket som helst formål.

¹ Meld. St. 22 (2020-2021). *Data som ressurs – Datadrevet økonomi og innovasjon*. Kommunal- og moderniseringsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-22-20202021/id2841118/>

- Beskyttede data er definert i dataforvaltningsforordningen artikkel 3, som gjennomføres av den foreslåtte dataforvaltningsloven². Beskyttede data inkluderer blant annet data som inneholder forretningshemmeligheter, data beskyttet på grunnlag av fortrolig behandling av statistiske opplysninger, data som inneholder tredjeparts immaterialrettigheter eller data som inneholder personopplysninger.

Opplysninger som kan være til skade for kritisk infrastruktur, til fare for nasjonal sikkerhet eller som ut fra forsvarshensyn kan unntas offentlighet, skal ikke deles for viderebruk.

Veilederen forutsetter at virksomheten har et rettslig grunnlag for å dele dataene. Offentleglova³ regulerer tilgjengeliggjøring av data fra offentlig sektor for viderebruk. Når dataforvaltningsloven trer i kraft, vil den regulere tilgjengeliggjøringen av data fra offentlig sektor. Dokumenter underlagt taushetsplikt er unntatt innsynsretten (offentleglova § 13). Noe data kan være underlagt juridisk beskyttelse, for eksempel hvis de inneholder personopplysninger eller forretningshemmeligheter. For disse dataene må det offentlige organet ha et særskilt rettslig grunnlag for å dele dem.

Viktigheten av metadata

Deling av data krever tilrettelegging av virksomheten, og kan være kostbart. Derfor er det viktig at virksomheten prioriterer hvilke data den deler. Samtidig er det vanskelig som datatilbyder å vurdere potensialet i sine egne data og kjenne til de ulike bruksområdene dataene kan ha. For å utnytte innovasjonskraften i næringsliv, forskning og sivilsamfunn, må virksomheten først synliggjøre hvilke data den sitter på. Gode databeskrivelser, som er publisert i nasjonale datakataloger, som for eksempel data.norge.no, [Geonorge](https://geonorge.no), eller [Helsedata.no](https://helsedata.no), gjør det enklere for brukerne å finne og vurdere om dataen er riktig for dem. Gjennom å synliggjøre dataene bidrar beskrivelsene, eller metadataene, til å skape etterspørsel etter data. Basert på etterspørselen kan virksomheten prioritere hvilke data den tilrettelegger for deling. Metadata er nøkkelen til nyskapende og verdiskapende bruk av data fra offentlige sektor, og bidrar også til økt åpenhet.

² Prop. 54 LS (2025–2026). *Lov om datadeling og dataforvaltning (dataforvaltningsloven)*. Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-54-ls-20252026/id3154578/>

³ Offentleglova. (2006). *Lov om rett til innsyn i dokument i offentlig verksemd* (LOV-2006-05-19-16) Lovdata. <https://lovdata.no/lov/2006-05-19-16>

Øvrige råd og tips

- Legg til rette for at data kan sammenstilles og brukes av mange ulike databrukere.
- Del data basert på åpne og standardiserte formater og informasjonsmodeller, heller enn å tilby skreddersøm til enkeltbrukere.
- Del data på en pålitelig og forutsigbar måte, slik at brukerne kan stole på at dataen er tilgjengelig over tid.
- Oppmuntre til bruk av virksomhetens data, og samhandle med databrukerne.
- Vær aktivt til stede på forum for deling og bruk av data som [Datalandsbyen](#), eller offentlige nettpratrom (*chat*), hvor mulige brukere av data befinner seg.

[Digitaliseringsrundskrivet](#) beskriver enkelte spesielle fellesføringer for tilgjengeliggjøring av data. Den foreslåtte dataforvaltningsloven inneholder en rekke krav til data og metadata som deles fra offentlig sektor. I punktene nedenfor er det referert til aktuelle bestemmelser fra lovforslaget under «Kommende regelverk». Dette vil oppdateres når lovforslaget har blitt behandlet på Stortinget, og det er klart når loven trer i kraft. For å sikre at tekniske, organisatoriske og juridiske forhold er lagt til rette for best mulig utnyttelse av data fra offentlig sektor, bør virksomheter som forvalter slike data følge denne veiledningen.

1. Dokumenter datasettene

Krav/anbefaling	Gjeldende regelverk	Kommende regelverk	Gjelder
Krav	Digitaliseringsrundskrivet	Dataforvaltningsloven § 10	Åpne og beskyttede data

Dataforvaltningsloven (§ 10) stiller krav til publisering av metadata. Virksomheten skal dokumentere data den allerede tilgjengeliggjør og bør dokumentere data den forvalter. Slik blir det enkelt å ta datasettene i bruk både for mennesker og maskiner. Med dokumentasjon mener vi beskrivelser, eller metadata, som gjør det mulig for andre å oppdage, forstå og bruke virksomhetens data. Beskrivelsene bør være forståelig for allmenheten (slik som sivilsamfunn, presse, forskning eller næringsliv). Virksomhetene bør som minimum dokumentere tittel, beskrivelse, tema, kontaktpunkt og utgiver, i tråd med [Standard for beskrivelse av datasett, datatjenester og datakataloger](#). Arbeidet bør basere seg på [veileder for orden i eget hus](#).

2. Gjør data synlige

Krav/anbefaling	Gjeldende regelverk	Kommende regelverk	Gjelder
Krav	Digitaliseringsrundskrivet	Dataforvaltningsloven § 10	Åpne og beskyttede data

For at mulige brukere av offentlige data enkelt skal kunne finne data, bør beskrivelser av datasett være publisert på data.norge.no, som er en katalog med beskrivelser av datasett fra offentlig sektor. Dataforvaltningsloven § 10 stiller krav til publisering av metadata. Beskrivelsene må utformes i tråd med [Standard for beskrivelser av datasett og datakataloger](#). Virksomheten bør vurdere å tilby beskrivelser på engelsk i tillegg til norsk. For at tilgjengeliggjøring av data skal være drevet av brukernes behov må de vite hvilke data virksomhetene har og kunne finne dem. Kravet gjelder både data som kan gjøres allment tilgjengelige og beskyttede data.

3. Tilby data gratis

Krav/anbefaling	Gjeldende regelverk	Kommende regelverk	Gjelder
Krav (med unntak)	Offentleglova § 8 og offentligforskrifta §4	Dataforvaltningsloven § 16	Åpne og beskyttede data

Hovedregelen er at data skal være gratis, og at det ikke er anledning til å ta betalt for kostnader til innsamling og produksjon av data for viderebruk. Det finnes enkelte unntak i offentliglova (§ 8) og -forskrifta (§ 4), samt i den kommende dataforvaltningsloven (§ 16) som gir anledning til å ta betalt for data.

Virksomheter som krever betaling for informasjon, skal offentliggjøre betalingsbetingelsene i elektronisk form. Alle opplysninger om grunnlaget for utregning av betalingsbetingelsene skal også publiseres elektronisk, slik at de er enkle å finne for mulige brukere.

4. Bruk maskinlesbare og standardiserte formater

Krav/anbefaling	Gjeldende regelverk	Kommende regelverk	Gjelder
Krav	Offentleglova § 30	Dataforvaltningsloven § 9	Åpne og beskyttede data

Data skal være tilgjengelig i maskinlesbare formater. I tillegg bør formatene være åpne og standardiserte. Dette sikrer god samhandlingsevne med annen informasjon

(interoperabilitet) og legger ikke unødvendige begrensninger på hva informasjonen kan brukes til i fremtiden. Eksempler på maskinlesbare og standardiserte formater er CSV, XML, JSON, ODT og RDF-serialiseringer som RDF/XML, JSON-LD og Turtle.

Offentleglova § 30 stiller krav til at når virksomheter tilgjengeliggjør data skal det gjøres i alle eksisterende formater og språkversjoner. Hvis mulig og formålstjenlig skal formatet være åpent, maskinleselig, mulig å viderebruke og i overensstemmelse med etablerte åpne standarder.

5. Bruk åpne standardlisenser

Krav/anbefaling	Gjeldende regelverk	Kommende regelverk	Gjelder
Krav	Offentleglova § 7	Dataforvaltningsloven § 13	Åpne data

Data som tilbys skal ha klare vilkår for hvordan de kan brukes. Vilkårene skal åpne for så mange bruksområder som mulig. Dersom data som tilgjengeliggjøres er beskyttet etter åndsverkloven, bør virksomheten si ifra seg sine egne eksklusive økonomiske rettigheter til bruk av datasettet. Dette kan enkelt gjøres ved å bruke åpne standardlisenser som [Creative Commons 4.0 Navngivelse Internasjonal \(CC BY 4.0\)](#) eller [Creative Commons Public Domain \(CC0\)](#). Disse standardlisensene sikrer en helhetlig praksis for hvilke rettigheter brukerne har, og fritar samtidig utgiver for juridisk ansvar knyttet til datakvalitet og hva data blir brukt til.

6. Tilby data uten brukerregistrering

Krav/anbefaling	Gjeldende regelverk	Kommende regelverk	Gjelder
Krav (delvis)	Offentleglova § 3 andre punktum	Dataforvaltningsloven § 5	Åpne data

Data skal i utgangspunktet gjøres tilgjengelig uten at brukeren må søke om tillatelse eller registrere seg. I tråd med bestemmelsene i offentliglova og den kommende dataforvaltningsloven skal data kunne benyttes hvor som helst, av hvem som helst, og til ethvert formål. Brukere bør samtidig oppmuntres til å oppgi kontaktinformasjon, slik at utgiveren kan varsle brukerne for eksempel ved endringer eller driftsavbrudd.

7. Innebygd åpenhet og åpenhet som standardinnstilling

Krav/anbefaling	Regelverk	Kommende regelverk	Gjelder
Anbefaling	<i>Ikke relevant</i>	<i>Ikke relevant</i>	Åpne og beskyttede data

Innebygd åpenhet og åpenhet som standardinnstilling bør være utgangspunktet for IT-systemer utviklet eller anskaffet av offentlige virksomheter, og unntak bør begrunnes. Dette innebærer at offentlig sektor sikrer at løsningene er utformet for å lette deling og viderebruk av data⁴. Åpenhet skal planlegges fra starten – ikke tilpasses i etterkant.

8. Tilby informasjon om datakvalitet

Krav/anbefaling	Regelverk	Kommende regelverk	Gjelder
Anbefaling	<i>Ikke relevant</i>	<i>Ikke relevant</i>	Åpne og beskyttede data

Kvaliteten på virksomhetens data påvirker hvor egnet de er til andre formål enn de først ble skapt for. Dokumentering av datakvalitet er til stor hjelp i prosessen med å vurdere om virksomhetens datasett er egnet til andre formål, og øker sjansen for bruk. Datakvaliteten bør derfor være dokumentert, og kjente utfordringer bør eksplisitt omtales i beskrivelsene. Dokumentasjonen bør vektlegge objektive og målbare egenskaper ved dataen, og beskrive disse ved hjelp av metadata. Dette kan for eksempel være tiden fra en relevant endring skjer, til endringen gjenspeiles i datasettet, eller at det mangler data for visse tidsperioder.

Virksomheten bør dokumentere datakvaliteten i tråd med [spesifikasjonen for å beskrive kvalitet på datasett](#), og andre spesifikasjoner egnet for det konkrete datasettet. Siden dette arbeidet kan være omfattende, bør virksomheten prioritere å dokumentere datakvalitet på etterspurte data eller data med antatt stor samfunnsverdi.

⁴ NOU 2024: 14. (2024). *Med lov skal data deles*. Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2024-14/id3046520/>

9. Tilby oppdaterte data

Krav/anbefaling	Regelverk	Kommende regelverk	Gjelder
Anbefaling	<i>Ikke relevant</i>	Dataforvaltningsloven § 11	Åpne og beskyttede data

Virksomheten bør tilby oppdaterte data og være tydelig på hvilken oppdateringsfrekvens som gjelder. Tjenesten som leverer data bør ha et tjenestenivå tilpasset brukernes behov. Dataforvaltningsloven (§ 11) stiller krav til at når dynamiske data tilgjengeliggjøres for viderebruk, skal det skje umiddelbart etter at dataene er samlet inn eller produsert.

Datastrømmer og hendelsesdata, for eksempel fra sensorer eller tingenes internett, kan være nyttig for brukerne. Brukerne kan overvåke og følge med på endringer i datastrømmen i sanntid, og dra nytte av informasjonen umiddelbart når den oppstår. Virksomheter som forvalter slike data, bør tilgjengeliggjøre hendelsesstrømmer og data i sanntid til brukerne sine.

10. Tilby data gjennom et programmeringsgrensesnitt

Krav/anbefaling	Regelverk	Kommende regelverk	Gjelder
Anbefaling	<i>Ikke relevant</i>	Dataforvaltningsloven § 11	Åpne og beskyttede data

Et programmeringsgrensesnitt (API) er en måte å tilby data på som gjør det mulig for annen programvare å gjøre oppslag i hele eller spesifikke deler av virksomhetens data via internett. Det gjør det for eksempel mulig å bruke data i sanntid, filtrere på forespørsel, og å arbeide med data på dataelementnivå uten at brukerne må opprette lokale kopier av datasettene. Et programmeringsgrensesnitt er den beste måten å gjøre data tilgjengelig på dersom datasettene er store, komplekse eller oppdateres ofte.

Virksomheten bør selv ta i bruk den dataen den tilgjengeliggjør, og bruke API-ene den tilgjengeliggjør data med. Da får virksomheten en god grunn til å sørge for at løsningene og dataen er av god kvalitet og til å stole på, og innsatsen kommer både virksomheten selv og andre til gode.

11. Tilby komplett nedlasting

Krav/anbefaling	Regelverk	Kommende regelverk	Gjelder
Anbefaling	<i>Ikke relevant</i>	Dataforvaltningsloven § 11	Åpne og beskyttede data

Selv om et programmeringsgrensesnitt er en svært fleksibel måte å tilby data på, kan brukerne også ha behov for å laste ned komplette datasett for å etablere lokale kopier. Komplette nedlasting kan tilbys som funksjonalitet i et programmeringsgrensesnitt, eller som en maskinlesbar fil publisert på internett.

12. Bruk faste adresser og unike identifikatorer

Krav/anbefaling	Regelverk	Kommende regelverk	Gjelder
Anbefaling	<i>Ikke relevant</i>	<i>Ikke relevant</i>	Åpne og beskyttede data

Data bør ha unike, permanente og hensiktsmessige adresser på internett, slik at det er mulig å lenke data sammen. Dette gjelder selve datasettet og versjoner og serier av dette, samt datasettets elementer. Data får økt verdi om de refererer til andres data om samme ting, samme sted, samme hendelse, samme person osv. Det betyr at alle bør bruke samme identifikatorer på tvers av datasett, og legge til rette for at egne identifikatorer kan refereres til av andre.

I tillegg bør brukeren få tilgang til datasettet maskinelt via identifikatoren, i tråd med FAIR-prinsippene. Utforming av identifikatorer bør gjøres i tråd med anbefalingene i [Peikarar til offentlege ressursar på nett](#) i Referansekatalogen for IT-standarder. Faste og unike identifikatorer er viktig for å etterleve interoperabilitets-prinsippet i FAIR.

13. Metadata følger dataene

Krav/anbefaling	Regelverk	Kommende regelverk	Gjelder
Anbefaling	<i>Ikke relevant</i>	<i>Ikke relevant</i>	Åpne og beskyttede data

Så langt det er mulig bør metadata registreres tidlig i prosessen og forvaltes nær dataen. Det gjør det enklere å sikre at metadataene er oppdaterte og gir en korrekt beskrivelse av dataene. I tillegg bør metadata følge dataene for at det skal være enkelt

for brukerne å forstå og ta i bruk dataen. Dette er viktig for å etterleve interoperabilitetsprinsippet i FAIR.

14. Del data i tråd med FAIR-prinsippene

Krav/anbefaling	Regelverk	Kommende regelverk	Gjelder
Anbefaling	<i>Ikke relevant</i>	<i>Ikke relevant</i>	Åpne og beskyttede data

Virksomhetene bør se til FAIR-prinsippene⁵ når de skal dele data. FAIR-prinsippene bidrar til å øke muligheten for gjenbruk av data i ulike sammenhenger, og sørger for at data er maskinlesbar og sammenstillbare. Virksomheten må selv gjøre en vurdering av hvilke prinsipper som er hensiktsmessig å etterleve og for hvilke data, siden det vil avhenge av brukernes behov og bruksområder.

⁵ <https://www.go-fair.org/fair-principles/>

FAIR-prinsippene

FAIR⁶ står for *Findable, Accessible, Interoperable* og *Reusable*. Oversatt til norsk er prinsippene gjenfinnbare og søkbare, tilgjengelige, samhandlingsdyktige/interoperable og gjenbrukbare.

Gjenfinnbare og søkbare (*Findable*)

- F1: Metadata og data har en globalt unik og varig identifikator.
- F2: Dataene er beskrevet med utfyllende, strukturerte og maskinlesbare metadata (som definert i R1).
- F3: Identifikatoren til dataene er tatt med i metadataene.
- F4: Metadata og data er indeksert og søkbare gjennom en åpen tjeneste.

Tilgjengelige (*Accessible*)

- A1: Metadata og data er tilgjengelige via identifikatoren og kan utveksles via standardiserte protokoller.
 - A1.1: Protokollen er åpen, gratis og kan implementeres universelt.
 - A1.2: Protokollen støtter autentisering og autorisasjon der dette er aktuelt.
- A2: Metadata er tilgjengelige også når dataene ikke lenger er tilgjengelige.

Samhandlingsdyktige/interoperable (*Interoperable*)

- I1: Metadata og data er beskrevet ved bruk av definerte begreper og/eller semantiske standarder.
- I2: Metadata og data bruker vokabularer som følger FAIR-prinsippene.
- I3: Metadata og data inkluderer spesifiserte referanser til andre metadata og data.

Gjenbrukbare (*Reusable*)

- R1: Data er rikt beskrevet med et mangfoldig, presist og relevant sett attributter.
 - R1.1: Metadata og data er publisert med en entydig og tilgjengelig lisens samt vilkår for bruk av dataene.
 - R1.2: Metadataenes og dataenes opphav og historikk er beskrevet i detalj.
 - R1.3: Metadata og data følger domenebaserte og fagspesifikke standarder.

⁶ Wilkinson, M.D., Dumontier, M., Aalbersberg, I.J. et al. **The FAIR Guiding Principles for scientific data management and stewardship**. *Scientific Data* 3, 160018 (2016). <https://doi.org/10.1038/sdata.2016.18>

Ambisjonsnivåer for FAIR-prinsippene

For å vurdere hvilke prinsipper virksomheten skal etterleve kan den ta utgangspunkt i de retningsgivende ambisjonsnivåene. Ambisjonsnivåene bygger på hverandre, altså bør man først se til prinsippene på lavt nivå, før man ser til prinsippene på middels og høyt nivå.

Ambisjonsnivå	Lavt	Middels	Høyt
	★	★★	★★★
FAIR-prinsipp	<p>F1: Metadata har en globalt unik og varig identifikator.</p> <p>F3: Identifikatoren til dataene er tatt med i metadataene.</p> <p>F4: Metadata er indeksert og søkbare gjennom en åpen tjeneste.</p> <p>A1: Metadata er tilgjengelige via identifikatoren og kan utveksles via standardiserte protokoller.</p> <p>A1.1: Protokollen er åpen, gratis og kan implementeres universelt.</p> <p>I1: Metadata er beskrevet ved bruk av definerte begreper og/eller semantiske standarder.</p> <p>I3: Metadata inkluderer spesifiserte referanser til andre metadata og data.</p> <p>R1.3: Metadata følger domenebaserte og fagspesifikke standarder.</p> <p>R1.1: Metadata og data er publisert med en entydig og tilgjengelig lisens samt vilkår for bruk av dataene.</p>	<p>F1: Data har en globalt unik og varig identifikator.</p> <p>F2: Dataene er beskrevet med utfyllende, strukturerte og maskinlesbare metadata (som definert i R1).</p> <p>F4: Data er indeksert og søkbare gjennom en åpen tjeneste.</p> <p>A1: Data er tilgjengelige via identifikatoren og kan utveksles via standardiserte protokoller.</p> <p>A1.2: Protokollen støtter autentisering og autorisasjon der dette er aktuelt.</p> <p>A2: Metadata er tilgjengelige også når dataene ikke lenger er tilgjengelige.</p> <p>I1: Data er beskrevet ved bruk av definerte begreper og/eller semantiske standarder.</p> <p>I2: Metadata og data bruker vokabularer som følger FAIR-prinsippene.</p> <p>I3: Data inkluderer spesifiserte referanser til andre metadata og data.</p> <p>R1: Data er rikt beskrevet med et mangfoldig, presist og relevant sett attributter.</p> <p>R1.2: Dataenes opphav og historikk er beskrevet i detalj.</p>	<p>R1.2: Metadataenes opphav og historikk er beskrevet i detalj.</p> <p>R1.3: Data følger domenebaserte og fagspesifikke standarder.</p>

Flere av punktene i veilederen understøtter allerede FAIR-prinsippene:

- 1. Dokumenter datasettene: understøtter delvis prinsippene F2 og R1.
- 2. Gjør data synlige: understøtter F4-prinsippet.
- 4. Bruk maskinlesbare og standardiserte formater: understøtter delvis R1.3-prinsippet.
- 5. Bruk åpne standardlisenser: understøtter R1.1-prinsippet.
- 8. Tilby informasjon om datakvalitet: understøtter delvis prinsippene F2, R1 og R1.2.
- 10. Tilby data gjennom et programmeringsgrensesnitt: understøtter delvis A1.1-prinsippet, og kan understøtte A1-prinsippet hvis identifikatoren gir tilgang til grensesnittet.
- 11. Tilby komplett nedlasting: kan understøtte A1-prinsippet hvis identifikatoren gir tilgang til dataen.
- 12. Bruk faste adresser og unike identifikatorer: understøtter F1-prinsippet.

Veilederen er delvis basert på regjeringens Retningslinjer ved tilgjengeliggjøring av offentlige data⁷ (sist revidert 2017).

⁷ Kommunal- og moderniseringsdepartementet. (2017). *Retningslinjer ved tilgjengeliggjøring av offentlige data*. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/retningslinjer-ved-tilgjengeliggjoring-av-offentlige-data/id2536870/>